

(A-11) Seat No.: _____

No. of Printed Pages : 2

SARDAR PATEL UNIVERSITY

MA (Final) External Examination

Saturday, 25 – March, 2017

02:00 pm -5:00 pm

Economics Paper- 505

ECONOMICS OF DEVELOPMENT AND PLANNING

TOTAL MARKS: 100

Note: All questions carry equal marks

Q.1. Define economic development and economic growth. Explain various factors affecting economic development.

OR

Q.1. Critically discuss the desirability of economic development in Indian economy since independence.

Q.2. Discuss the contribution of Myrdal in theories of economic development. Do you advocate this theory in context of Indian growth experience? Discuss.

OR

Q.2. “An entrepreneur plays an important role in economic development”- Discuss this statement in the framework of Schumpeterian theoretical approach.

Q.3. Critically discuss Adam Smith’s theory of economic development.

OR

Q.3. “The main task of development policy is to keep alive tensions, disproportions and disequilibria”. Discuss in the context of Hirschman’s view.

Q.4. Critically explain “Golden Age” theory of economic development.

OR

Q.4. Discuss problems of economic development in mixed economy like India.

(P.T.O)

નોંધ: બધાજ પ્રશ્નોનો ગુણભાર સમાન છે.

પ્ર.૧. આર્થિક વિકાસ અને આર્થિક વૃદ્ધિની વ્યાખ્યા આપી આર્થિક વિકાસને અસર કરતા વિવિધ પરિબલોની ચર્ચા કરો.

અથવા

પ્ર.૧. ભારતીય અર્થતંત્રમાં આઝાદી બાદ આર્થિક વિકાસ કેટલો ઇચ્છનીય છે તેની ટીકાત્મક ચર્ચા કરો.

પ્ર.૨. આર્થિક વિકાસના સિદ્ધાંતોમાં મિર્ડાલના પ્રદાનની ચર્ચા કરો. ભારતનાં આર્થિક વિકાસના અનુભવનાં પરિપેક્ષ્યમાં તમે આ સિદ્ધાંતનું સમર્થન કરો છો ? ચર્ચા કરો.

અથવા

પ્ર.૨. "આર્થિક વિકાસમાં નિયોજક એક મહત્વની ભુમિકા ભજવે છે." શુમ્પીટરના સૈદ્ધાંતિક અભિગમના માળખામાં આ વિધાનની ચર્ચા કરો.

પ્ર.૩. એડમ સ્મિથનાં આર્થિક વિકાસના સિદ્ધાંતની ટીકાત્મક ચર્ચા કરો.

અથવા

પ્ર.૩. "વિકાસ નીતિનું મુખ્ય કાર્ય તનાવ, પ્રમાણમાં વિષમતાઓ અને અસમતુલાઓને જીવંત રાખવાનું છે."- હર્ષમેનના અભિગમના સંદર્ભમાં ચર્ચા કરો.

પ્ર.૪. આર્થિક વિકાસનો "સુવર્ણ યુગનો " સિદ્ધાંત ટીકાત્મક રીતે સમજાવો.

અથવા

પ્ર.૪. ભારત જેવા મિશ્ર અર્થતંત્રમાં આર્થિક વિકાસના પ્રશ્નોની વિગતે ચર્ચા કરો.

— X —

(A-62) Seat No.: _____

No. of Printed Pages : 2

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M.A. (FINAL) (EXTERNAL) EXAMINATION
2017

Monday, 27th March
02:00 p.m. to 05:00 p.m.

ECONOMICS

Code: ECO-506

Title: Paper VI- PUBLIC FINANCE AND FISCAL POLICY

Note: All questions carry equal marks.

Maximum Marks: 100

Q.1 (A) What do you understand by "market failure"? Discuss how the government is essential to correct the failures of the market mechanism in the economy.

OR

Q.1 (B) What are the different systems of voting? Explain Arrow's Impossibility Theorem.

Q.2 (A) Examine Wagner and Wiseman-Peacock's theories of public expenditure and make a comparison between the two.

OR

Q.2 (B) Critically examine the role of public sector enterprises in India. What are the arguments in favour and against disinvestment in public sector enterprises?

Q.3 (A) What do you understand by 'distributive justice'? Explain the approaches to distribution.

OR

Q.3 (B) Explain the different types and sources of public debt. Explain with the help of suitable examples, the burden of public debt.

Q.4 (A) Explain the "ability to pay" and "benefit" approaches to taxation.

OR

Q.4 (B) Explain the concept of taxable capacity. What are the factors affecting taxable capacity?

Q.5 (A) Explain in detail, the mechanism for the devolution of financial resources from the Union to the States in India. What are the problems with this system?

OR

Q.5 (B) What is a budget? What are the various components of the Union Budget in India? Explain the process of its preparation and presentation.

(P. T. O.)

પ્ર 1. (અ) "બજારની નિષ્ફળતા"નો તમે શું અર્થ સમજો છો? અર્થતંત્રમાં બજારની નિષ્ફળતાઓની સુધારણા માટે સરકારની જરૂરિયાતની ચર્ચા કરો.

અથવા

પ્ર 1. (બ) મતદાનની વિવિધ પદ્ધતિઓ કઈ કઈ છે? એરોનું અશક્યતા પ્રમેય સમજાવો.

પ્ર 2. (અ) જાહેર ખર્ચ અંગેનાં વાગનર અને વાઈસમેન -પીકોકના સિદ્ધાંતો તપાસો અને બંને વચ્ચે સરખામણી કરો.

અથવા

પ્ર 2. (બ) ભારતમાં જાહેર ક્ષેત્રના સાહસોની ભૂમિકાની ટીકાત્મક સમીક્ષા કરો. જાહેર ક્ષેત્રના સાહસોમાં વિમૂડીકરણની તરફેણ અને વિરુદ્ધની દલીલો કઈ છે?

પ્ર 3. (અ) "ન્યાયિક વહેંચણી"નો આપ શું અર્થ સમજો છો? વહેંચણીના અભિગમો સમજાવો.

અથવા

પ્ર 3. (બ) જાહેર દેવાંનાં વિવિધ પ્રકારો અને સ્ત્રોતો સમજાવો. યોગ્ય ઉદાહરણોની મદદથી જાહેર દેવાંનો બોજો સમજાવો.

પ્ર 4. (અ) "કર ભરવાની શક્તિ"નો અભિગમ અને "લાભ"નો અભિગમ સમજાવો.

અથવા

પ્ર 4. (બ) કરદાનક્ષમતાની વિભાવના સમજાવો. કરદાનક્ષમતાને કયાં-કયાં પરિબલો અસર કરે છે?

પ્ર 5. (અ) કેન્દ્ર સરકાર તરફથી રાજ્ય સરકારોને નાણાંકીય સાધનોના હસ્તાન્તરણની વ્યવસ્થા વિસ્તારથી સમજાવો. આ વ્યવસ્થામાં કઈ ત્રુટીઓ છે?

અથવા

પ્ર 5. (બ) અંદાજપત્ર એટલે શું? ભારતનાં કેન્દ્રીય અંદાજપત્રના ઘટકો કયાં-કયાં છે? તેને તૈયાર કરવાની અને રજૂ કરવાની પ્રક્રિયા સમજાવો.

— X —

(2)

SARDAR PATEL UNIVERSITY

M. A. FINAL (EXTERNAL) EXAMINATION

TUESDAY, DATE: 28/03/2017

TIME: 02:00 p.m. To 05:00 p.m.

Subject Code: ECO-507 Title: P- VII - QUANTITATIVE ECONOMICS

Note: Figures to the right indicate maximum marks of the question.

Total Marks- 100

નોંધ : જમણી બાજુ દર્શાવેલા આંક પ્રશ્નના મહત્તમ ગુણ દર્શાવે છે.

કુલ ગુણ =100

1. (A) Using an appropriate illustration, explain the graphical method of linear programming with its 12 elements. State its uses in economic analysis.

યોગ્ય ઉદાહરણનો ઉપયોગ કરીને સુરેખ આયોજનની આલેખની રીત તેના ઘટકો સહિત સમજાવો. આર્થિક વિશ્લેષણમાં તેના ઉપયોગો જણાવો.

- (B) Solve the following simultaneous equations with the help of matrix. 09

શ્રેણિકની મદદથી નીચેના યુગપત સમીકરણનો ઉકેલ શોધો.

$$Y = C + S$$

$$C = 100 + 0.5Y$$

$$S = 50 + 0.35Y$$

- (C) Discuss the usage of matrix analysis in economics. 04

શ્રેણિક વિશ્લેષણના અર્થશાસ્ત્રમાં ઉપયોગોની ચર્ચા કરો.

OR (અથવા)

1. (i) Explain the meaning and types of function with appropriate illustrations. 10

વિધેયનો અર્થ અને તેના પ્રકારો યોગ્ય ઉદાહરણ સાથે સમજાવો.

- (ii) Let $D_x = 75 - 4P_x + P_y$, $S_x = 6P_x - 2P_y - 5$, $D_y = 40 + 3P_x - 3P_y$ and $S_y = -2P_x + 3P_y - 10$ 10

are the demand and supply functions respectively for commodities 'X' and 'Y'. Where, D_x = quantity demanded of X, S_x = quantity supplied of X, P_x = price of X, D_y = quantity demanded of Y, S_y = quantity supplied of Y and P_y = price of Y. If government levied Rs 1 tax per unit on commodity X and give subsidy of Rs. 0.5 per unit on commodity Y then find out its impact on price and quantity of both commodities.

જો $D_x = 75 - 4P_x + P_y$, $S_x = 6P_x - 2P_y - 5$, $D_y = 40 + 3P_x - 3P_y$ અને $S_y = -2P_x + 3P_y - 10$ એ અનુક્રમે બે વસ્તુઓ 'X' અને 'Y' માટેના માંગ અને પુરવઠા વિધેયો છે. જ્યાં $D_x = X$ માટેની માંગ, $S_x = X$ નો પુરવઠો, $P_x = X$ ની કિંમત, $D_y = Y$ માટેની માંગ, $S_y = Y$ નો પુરવઠો અને $P_y = Y$ ની કિંમત. જો સરકાર X વસ્તુ પર એકમદીઠ રૂ. 1 કર વસૂલે અને Y વસ્તુ પર એકમદીઠ રૂ. 0.5 સબસિડી આપે તો તેની બંને વસ્તુની કિંમત અને જથ્થા પરની અસર શોધો.

- (iii) Discuss the characteristics of inequalities. 05

અસમતાઓની લાક્ષણિકતાઓની ચર્ચા કરો.

2. (A) Explain the concept of differentiation with the help of diagram. Explain the concept of 10 multiplier with the help of differentiation.

વિકલનનો ખ્યાલ આકૃતિની મદદથી સમજાવો. વિકલનનો ઉપયોગ કરીને ગુણકનો ખ્યાલ સમજાવો.

- (B) For the two commodities 'X' and 'Y', the technical coefficient matrix of a firm is $\begin{bmatrix} 0.19 & 0.5 \\ 0.06 & 0.5 \end{bmatrix}$ and the matrix for the final demand is $\begin{bmatrix} 45 \\ 15 \end{bmatrix}$ then find out the total production of 'X' and 'Y'. 09

બે વસ્તુઓ 'X' અને 'Y' માટે પેઢીનો તાંત્રિકાંકનો શ્રેણિક $\begin{bmatrix} 0.19 & 0.5 \\ 0.06 & 0.5 \end{bmatrix}$ અને અંતિમમાંગનો શ્રેણિક $\begin{bmatrix} 45 \\ 15 \end{bmatrix}$ છે તો 'X' અને 'Y' નું કુલ ઉત્પાદન શોધો.

- (C) With the help of differentiation, explain the concept of elasticity. Discuss the relationship between AR, MR and Elasticity. 06

વિકલનની મદદથી સાપેક્ષતાનો ખ્યાલ સમજાવો. AR, MR અને સાપેક્ષતા વચ્ચેના સંબંધની ચર્ચા કરો.

OR (અથવા)

2. (i) Discuss in detail, a method to find out extreme values of a function using the differentiation. 10
વિકલનની મદદથી વિધેયના આત્યંતિક મૂલ્યો શોધવા માટેની પદ્ધતિની વિગતે ચર્ચા કરો.

- (ii) Using the following data, find out which series is more consistent. 09
નીચેની માહિતીનો ઉપયોગ કરીને કઈ શ્રેણી વધારે સાતત્ય સભર છે તે શોધો.

Class (વર્ગ)	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70
Series-A (શ્રેણી - A)	10	18	32	40	22	18
Series-B (શ્રેણી- B)	18	22	40	32	18	10

- (iii) Write a note on mathematical expectations. ગાણિતિક અપેક્ષાઓ પર નોંધ લખો. 06

3. (A) Discuss in detail the meaning, construction and usage of Index number. 10
સૂચકાંકના અર્થ, રચના અને ઉપયોગો વિગતે ચર્ચો.

- (B) Define probability and discuss the addition and multiplication rules of probability with appropriate illustration. 09
સંભાવનાને વ્યાખ્યાન કરો તેમજ સંભાવનાના સરવાળા અને ગુણાકારના નિયમો યોગ્ય ઉદાહરણ સાથે સમજાવો.

- (C) The probability of a missile hitting a target is $\frac{1}{5}$. Two missiles are enough to destroy a target. 06
If six missiles are fired at the target then find out the probability that the target is destroyed.
મિસાઈલ લક્ષને અથડાવાની સંભાવના $\frac{1}{5}$ છે. લક્ષને નષ્ટ કરવા માટે બે મિસાઈલ પૂરતી છે. જો લક્ષ તરફ છ મિસાઈલ છોડવામાં આવે તો લક્ષ નષ્ટ થવાની સંભાવના શોધો.

OR (અથવા)

3. (i) Give the meaning of data. Narrate the various methods of primary data collection. State the characteristics of ideal questionnaire. 10

માહિતીનો અર્થ આપો. પ્રાથમિક માહિતી એકત્રિત કરવાની વિવિધ પદ્ધતિઓનું વિગતે વર્ણન કરો. આદર્શ પ્રશ્નાવલિની લાક્ષણિકતાઓ જણાવો.

- (ii) Give the meaning of association of attributes. Explain the types of association of attributes using expected frequency method. 07

ગુણાત્મક સંબંધનો અર્થ આપો. અપેક્ષિત આવૃત્તિની રીતનો ઉપયોગ કરીને ગુણાત્મક સંબંધના પ્રકારો સમજાવો.

- (iii) Using the following data find out mean deviation standard deviation and coefficient of 08 variation.

નીચેની માહિતીનો ઉપયોગ કરીને સરેરાશ વિચલન, પ્રમાણિત વિચલન અને ચલનાંક શોધો.

Year વર્ષ	Import (million ton) આયાત (મિલિયન ટન)	Year વર્ષ	Import (million ton) આયાત (મિલિયન ટન)
2003	1.6	2008	3.7
2004	1.8	2009	2.1
2005	2.6	2010	4.7
2006	2.7	2011	3.9
2007	2.8	2012	2.5

4. (A) Explain Lorenz curve with appropriate illustration in detail. 08

લોરેન્ઝ વક્ર યોગ્ય ઉદાહરણ સાથે વિસ્તૃત રીતે સમજાવો.

- (B) Calculate Karl Pearson's coefficient of correlation and its probable error between the age of mother and daughter from the following data. 10

નીચેની માહિતી પરથી માતા અને પુત્રીની ઉંમર વચ્ચેનો કાર્લ પિઅર્સનનો સહસંબંધાંક અને તેનો સંભવિત દોષ શોધો.

Age of mother (years) માતાની ઉંમર (વર્ષ)	Age of daughter (years) પુત્રીની ઉંમર (વર્ષ)				
	5-10	10-15	15-20	20-25	25-30
15-25	6	3			
25-35	3	16	10		
35-45		10	15	7	
45-55			7	10	4
55-65				4	5

- (C) Describe the concepts of regression lines and regression coefficients. Discuss their 07 characteristics.

નિયતસંબંધ રેખાઓ અને નિયતસંબંધાંકોના ખ્યાલોની સમજૂતી આપો. તેમની લાક્ષણિકતાઓ ચર્ચો.

OR (અથવા)

4. (i) Write a detailed note on Input – Output Model. 12

અંતઃસાવ- બહિર્સાવ મોડેલ પર વિસ્તૃત નોંધ લખો.

- (ii) Using the following data find out the value of 'X' when Y=28 and value of Y when X=32. 09

નીચેની માહિતીનો ઉપયોગ કરીને જ્યારે Y=28 હોય ત્યારે X નું મૂલ્ય અને જ્યારે X=32 હોય ત્યારે Yનું મૂલ્ય શોધો.

X	27	27	27	28	28	29	29	29	30	31
Y	18	18	19	20	21	21	22	23	24	25

- (iii) Using the average of the quantities of two years as weights, compute a price index. 04

બે વર્ષના જથ્થાની સરેરાશનો ભારાંક તરીકે ઉપયોગ કરીને ભાવાંક શોધો.

Commodities વસ્તુઓ	Quantity જથ્થો		Price કિંમત	
	2016	2017	2016	2017
A	10	16	20	25
B	9	7	25	28
C	20	24	40	40

SARDAR PATEL UNIVERSITY

M. A. FINAL (EXTERNAL) EXAMINATION

THURSDAY, DATE: 30 / 03 / 2017

TIME: 2:00 P. M. TO 5:00 P. M.

Subject Code: ECO-508 Title: Paper- XI - INDUSTRIAL LABOUR Note: All questions carry equal marks. (બધા જ પ્રશ્નોના ગુણ સમાન છે) **Total Marks (કુલ ગુણ) – 100**

1. Explain the concept of "Labour". Narrate major characteristics of Indian labour and discuss an importance of labour in industrial development.

શ્રમનો ખ્યાલ સમજાવો. ભારતીય શ્રમની લાક્ષણિકતાઓનું વર્ણન કરો અને ઔદ્યોગિક વિકાસમાં શ્રમના મહત્વની ચર્ચા કરો.

OR (અથવા)

1. Define labour turnover. Discuss the causes responsible for labour turnover and suggest the remedies to encounter this problem.

શ્રમની હેરફેરને વ્યાખ્યાયિત કરો. શ્રમની હેરફેર માટે જવાબદાર કારણોની ચર્ચા કરો અને આ સમસ્યા હલ કરવા માટેના ઉપાયો સૂચવો.

2. Discuss various problems of Indian labour. Briefly narrate the measures implemented by government to encounter these problems.

ભારતીય શ્રમની વિવિધ સમસ્યાઓની ચર્ચા કરો. સરકાર દ્વારા આ સમસ્યાઓના નિવારણ માટે અમલમાં મૂકવામાં આવેલ પગલાંનું ટૂંકમાં વર્ણન કરો.

OR (અથવા)

2. Narrate in detail settlement mechanism of industrial disputes in India.

ભારતમાં ઝઘડાના ઔદ્યોગિક ઝઘડાના નિવારણની વ્યવસ્થાની વિગતે ચર્ચા કરો.

3. Explain the objectives of International Labour Organization. Discuss in detail the various elements of International Labour Organization.

આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રમ સંસ્થાનના હેતુઓ સમજાવો. આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રમ સંસ્થાનના વિવિધ ઘટકોની વિગતે ચર્ચા કરો.

OR (અથવા)

3. Write a detail note on labour movement in India.

ભારતમાં શ્રમ ચળવળ પર વિગતે નોંધ લખો.

4. Critically evaluate Indian labour legislation in perspective of economic development.

ભારતીય શ્રમ કાયદાઓનું આર્થિક વિકાસના પરિપેક્ષમાં ટિકાત્મક મૂલ્યાંકન કરો.

OR (અથવા)

4. Write a detail note on the Employment Policy of India.

ભારતની રોજગાર નીતિ પર વિગતે નોંધ લખો.

(A-10) Seat No : _____

No. of Printed Pages : 1

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M. A. Final (EXTERNAL) Examination
Saturday, 25 March 2017
Time: 02.00 p.m. to 05.00 p.m.
Subject: ENGLISH PAPER: V (ENG – 505) P-V
History of English Literature (1914 to the Present Time)

INSTRUCTIONS:

- (i) Attempt **FIVE** questions
- (ii) Question No. 1 is **COMPULSORY**
- (iii) All questions carry equal marks
- (iv) Total Marks: 100.

1. A Attempt an essay on the salient features of modernist poetry by offering appropriate illustrations from the works of the representative poets.

OR

B Evaluate the contribution of Virginia Woolf to the growth of modern fiction in the light of her major novels.

2. A Attempt a critical appreciation of W. B. Yeats's "The Second Coming" and discuss the political significance of its title.

OR

B Evaluate W. H. Auden's "In Memory of W. B. Yeats" as a modernist treatment of the traditional form of elegy.

3. A Examine Ted Hughes as poet on the basis of his prescribed poems read by you.

OR

B Evaluate Seamus Heaney's engagement with the political issue of Irish struggle for freedom on the basis of his poems.

4. A Examine William Golding's **The Papermen** as an allegory.

OR

B Discuss Golding's **The Papermen** as a satire.

5. A What is the theme of Pinter's **No Man's Land**? How does Pinter project it?

OR

B Examine Pinter's **No Man's Land** as an absurd play.

6. A Attempt an essay on the narrative style employed by Swift in his novel **Last Orders**.

OR

B Examine **Last Orders** as a novel documenting the post war socio economic conditions of England.

*****

(A-61) Seat No: _____

No. of Printed Pages : 2

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M. A. Final (EXTERNAL) Examination
Monday, 27 March 2017
Time: 02.00 p.m. to 05.00 p.m.
Subject: ENGLISH PAPER: VI (ENG – 506)
Literary Criticism

INSTRUCTIONS:

- (i) Attempt **FIVE** questions
- (ii) Question No. 6 is **COMPULSORY**
- (iii) All questions carry equal marks
- (iv) Total Marks: 100.

1. A Express Ferdinand Sussure's views on sign, signifier and signified.

OR

B What according to Foucault is the meaning of Founders of Discursivity? Explain it with reference to his essay "What Is an Author?"

2. A "Poetry is not the expression of personality, it is an escape from personality". Explain.

OR

B Explain T. S. Eliot's idea about the tradition and the historical sense.

3. A Examine the nature of interaction between text and reader with reference to Wolfgang Iser's essay "Interaction between Text and Reader".

OR

B Write an essay on Formalism and its relevance in literature.

4. A Explain different archetypes of literature with reference to Northrop Frye's essay "Archetypes of Literature".

OR

B Discuss Feminism as a literary movement and the role it played in cultivating awareness and empowerment of women in society.

5. A Discuss "reader's response" in the light of Barthes' essay "Death of the Author".

OR

B Write a critical note on the theory of Rasa.

6 Critically appreciate the following poem **OR** paragraph.

Poem: "All that glisters is not gold,
Often have you heard that told;
Many a man his life hath sold
But my outside to behold.
Gilded tombs do worms infold.
Had you been as wise as bold,
Young in limbs, in judgement old,
Your answer had not been in scroll'd.
(from **The Merchant of Venice** by William Shakespeare)

...2...

①

(P.T.O.)

\\2//

M. A. FINAL ENGLISH (EXTERNAL) EXAMNATON APRIL 2016

PARAGRAPH

Suspicious thoughts are like bats among birds, they ever fly by twilight. Certainly they are to be repressed, or at the least well guarded: for they cloud the mind; they lease friends; and they check with business, whereby business cannot go on currently and constantly. They dispose kings to tyranny, husbands to jealousy, wise men to irresolution and melancholy. They are defects, not in the heart, but in the brain; for they take place in the stoutest natures: as in the example of Henry the Seventh of England: there was not a more suspicious man, nor a more stout. And in such a composition they do small hurt. For commonly they are not admitted but with examination, whether they are likely or not? But in the fearful natures they gain ground too fast. There is nothing makes a man suspect much, more they to know little; and therefore men should remedy suspicion by procuring to know more, and not to keep their suspicions in smother. There is no better way to moderate suspicions, than to account upon such suspicions as true, and yet to bridle them as false. For so far a man ought to make use of suspicions, as to provide as, if that should be true that he suspects, yet it may do him no hurt. Suspicious thoughts that the mind of itself gathers, are but buzzes; but the suspicion, that are artificially nourished and put into men's head by the tales and whisperings of others, have stings. Certainly, the best mean to clear the way in this same wood of suspicions, is frankly to communicate them with the party that he suspects; for thereby he shall be sure to know more of the truth of them than he did before; and withal shall make that party more circumspect not to give further cause of suspicion. (from "Of Suspicion" by Francis Bacon)

*****

— X —

②

(A-77) Seal No : _____

No. of Printed Pages : 1

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M. A. Final (EXTERNAL) Examination
Tuesday, 28 March 2017
Time: 02.00 p.m. to 05.00 p.m.
Subject: ENGLISH PAPER: VII (ENG – 507)
A Major Literary Form: Comedy

INSTRUCTIONS:

- (i) Attempt **FIVE** questions
- (ii) Question No. 1 is **COMPULSORY**
- (iii) All questions carry equal marks
- (iv) Total Marks: 100.

1. A Discuss the characteristics of comedy.

OR

B Discuss George Meredith's view of comedy.

2. A "Moliere's **Tartuffe** is about the orgons and the Tartuffes of the world." – Explain.

OR

B Examine Moliere's **Tartuffe** as a satire.

3. A "Pirandello's **Six Characters in Search of an Author** is a satire on romantic procedure." – Comment.

OR

B "Pirandello's **Six Characters in Search of an Author** is about the difference between art and life." – Justify.

4. A Discuss the plot construction of Sartre's **Nekrassov**.

OR

B Examine Jean Paul Sartre's **Nekrassov** as a farce.

5. A Examine Shakespeare's **A Midsummer Night's Dream** as a romantic comedy.

OR

B Comment on the appropriateness of the title **A Midsummer Night's Dream**.

6. A Examine Aristophanes's **Lysistrata** as a Greek comedy.

OR

B What is the theme of **Lysistrata**? How does Aristophanes project it? Discuss.

*****

— X —

(1)

(A-63) Seat No.: _____

No of Printed Pages : 1

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M. A. Final (EXTERNAL) Examination
Thursday, 30 March 2017
Time: 02.00 p.m. to 05.00 p.m.
Subject: ENGLISH PAPER: VIII-B (ENG – 508B)
New Literatures in English

INSTRUCTIONS:

- (i) Attempt **FIVE** questions
- ii) Question No. 1 is **COMPULSORY**
- (iii) All questions carry equal marks
- (iv) Total Marks: 100.

1. Attempt any **ONE** of the following:

- (i) The concept of New Literatures in English
- (ii) "Attenborough's Gandhi"
- (ii) "Literature as Culture".

2. A Trace out the tragic elements in the **Swamp Dwellers**.

OR

B Compare and contrast between the Blind Beggar and Kadiye.

3. A Discuss Derek Walcott's concern for Africa as reflected in his poem "A Far Cry from Africa"

OR

B Critically appreciate "Ruins of a Great House".

4. A Discuss seduction and tyranny in the art of story-telling as a major thematic concern in J. M. Coetzee's **Foe**.

OR

B Comment on the life of Crusoe and Friday on the lonely island.

5. A Write a critical note on Shobha De's "Introduction" to the **Speedpost**.

OR

B Examine critically any **ONE** of the letters that you studied from the **Speedpost**.

6. A Describe **Palace of the Peacock** as a novel of the adventurous sailors.

OR

B Write a critical note on any **ONE** of the four books of **Palace of the Peacock**.

*****

— X —
(1)

SARDAR PATEL UNIVERSITY

M. A. FINAL (EXTERNAL) EXAMINATION

ENGLISH

SUBJECT CODE: ENG-509D

PAPER VIII (D)

LITERATURE, PSYCHOLOGY AND PSYCHOANALYSIS

DAY: THURSDAY

TIME: 02.00 P.M. TO 05.00 P.M.

30TH MARCH, 2017

TOTAL MARKS: 100

- (1) Attempt ONLY FIVE Questions.
(2) Question No.1 is Compulsory.
(3) All Questions Carry Equal Marks.

Q.1[A] Write a detailed essay on the interdisciplinary relationship between literature and psychology. [20]

OR

Q.1[B] Discuss Sigmund Freud's views on literature and arts. [20]

Q.2[A] Examine Shakespeare's understanding of the racial psychology demonstrated in his play *The Merchant of Venice*. [20]

OR

Q.2[B] Discuss the characters of Antonio and Shylock as psychological counterparts in *The Merchant of Venice*. [20]

Q.3[A] Examine the development of the Freudian Oedipus complex in the relationship between Mrs. Morel and Paul Morel in D. H. Lawrence's *Sons and Lovers*. [20]

OR

Q.3[B] Offer a psychoanalytical reading of *Sons and Lovers*. [20]

(P.T.O.)

Q.4[A] Discuss the representation of socio-psychological problems of [20]
AfroAmerican black community in Toni Morrison's *The Bluest Eye*.

OR

Q.4[B] Present a psychological study of the character of Pecola Breedlove in [20]
The Bluest Eye.

Q.5[A] Discuss the psychoanalytical elements in Hermann Hesse's novel. [20]
Steppenwolf.

OR

Q.5[B] Examine how Hermann Hesse in *Steppenwolf* mirrors the [20]
psychological confusion of modern existence.

Q.6[A] Discuss Dostoevsky's *Crime and Punishment* as a psychological novel. [20]

OR

Q.6[B] Discuss the psychological problems in the character of Raskolnikov in [20]
Crime and Punishment.

***

— X —

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M.A. Final (External) Examination
Thursday, 30th March 2017
2.00 pm - 5.00 pm
GJ-508 : Gujarati : Sampart Gujarati Sahitya

Total Marks: 100

- પ્ર.૧ આધુનિકતાની વ્યાખ્યા આપી તેને પ્રભાવિત કરનારાં પરિબલોની સમીક્ષા કરો. (૨૦)
અથવા
- પ્ર.૧ બંને વિષય પર ટૂંકનોંધ લખો.
(૧) ગુજરાતી સાહિત્યમાં આધુનિકતાવાદી ખ્યાલો
(૨) આધુનિક કળામીમાંસા
- પ્ર.૨ આધુનિક ગુજરાતી કાવ્ય અને નાટ્ય સાહિત્યની લાક્ષણિકતાઓ અને મર્યાદાઓ જણાવો. (૨૦)
અથવા
- પ્ર.૨ બંને વિષય પર ટૂંકનોંધ લખો.
(૧) ભારતીય સાહિત્યમાં આધુનિકતાનું મહત્ત્વ
(૨) આધુનિક કથા સાહિત્ય
- પ્ર.૩ આધુનિકતાના પ્રભાવ હેઠળ લખાયેલાં 'મરી જવાની મજા'નાં એકાંકીઓનું સદષ્ટાંત મૂલ્યાંકન કરો. (૨૦)
અથવા
- પ્ર.૩ બંને વિશે ટૂંકનોંધ લખો. (૨૦)
(૧) 'મરી જવાની મજા' એકાંકીઓમાં મંચનક્ષમતા
(૨) 'મરી જવાની મજા' એકાંકીઓમાં એબ્સર્ડનું તત્ત્વ
- પ્ર.૪ હરીશ મીનાશુ કૃત 'તાંબૂલ' કાવ્યસંગ્રહનું સમગ્રલક્ષી મૂલ્યાંકન કરો. (૨૦)
અથવા
- પ્ર.૪ બંને વિશે ટૂંકનોંધ લખો.
(૧) 'તાંબૂલ'માં કવિનું ભાષાકર્મ
(૨) 'તાંબૂલ'માં રજૂ થયેલ વ્હાલશરીનાં પદો
- પ્ર.૫ 'હિમાંશી શેલતની વાર્તાસૃષ્ટિ'માં નારી સંવેદનાનું નિરૂપણ થયું છે. - સદષ્ટાંત ચર્ચો. (૨૦)
અથવા
- પ્ર.૨ બંને વિશે ટૂંકનોંધ લખો.
(૧) 'હિમાંશી શેલતની વાર્તાસૃષ્ટિ'માં નગરચેતનાનું નિરૂપણ
(૨) હિમાંશી શેલતની વાર્તાઓમાં વિષય વૈવિધ્ય

*****

SARDAR PATEL UNIVERSITY

M.A. FINAL Gujarati (EXTERNAL COURSE) EXAMINATION-2017

Saturday, 25/03/2017

TIME: 2:00 TO 5:00 P.M.

TOTAL MARKS: 100

PAPER CODE : GUJ-505

TITLE OF PAPER : Modern Gujarati Prose - P-V

પ્રશ્ન-૧ 'ગદ્ય'ની વિભાવના સ્પષ્ટ કરી, વ્યવહારનું ગદ્ય અને સર્જનાત્મક ગદ્ય વચ્ચેનો ભેદ તારવી, સર્જનાત્મક ગદ્યના પ્રકારોની ચર્ચા કરો ૨૦

અથવા

બંને ટૂંક નોંધ લખો. ૧. ગદ્યનાં ઘટક તત્ત્વો

૨. સુધારક યુગ અને પંડિત યુગનું ગદ્ય

પ્રશ્ન-૨ 'જીવનનું કાવ્ય' નિબંધ સંગ્રહને ધ્યાનમાં રાખી લલિત નિબંધકાર તરીકે કાકાસાહેબની સિદ્ધિ-મર્યાદાની ચર્ચા કરો ૨૦

અથવા

બંને ટૂંક નોંધ લખો. ૧. 'જીવનનું કાવ્ય'ની ગદ્યશૈલી

૨. 'જીવનનું કાવ્ય'માં પ્રકૃતિ વર્ણન

પ્રશ્ન-૩ 'ભૂખ કરતાં ભીખ ભૂંડી છે' -આ વિધાનને આધારે 'માનવીની ભવાઈ' નવલકથામાં માનવ અને નિયતિ વચ્ચેના સંઘર્ષની ચર્ચા કરો. ૨૦

અથવા

બંને ટૂંક નોંધ લખો. ૧. 'માનવીની ભવાઈ' નવલકથામાં પરિવેશ

૨. 'માનવીની ભવાઈ' નવલકથામાં સ્ત્રી-પાત્રો

પ્રશ્ન-૪ 'જયંત ખત્રીની શ્રેષ્ઠ વાર્તાઓ' સંપાદનને આધારે વાર્તાકાર તરીકે જયંત ખત્રીની વિશેષતાઓ તારવી ૨૦

અથવા

બંને ટૂંક નોંધ લખો. ૧. જયંત ખત્રીની વાર્તાઓમાં સંઘર્ષ

૨. જયંત ખત્રીની વાર્તાઓનું ગદ્ય

પ્રશ્ન-૫ 'અચત્યામા' એકાંકી સંગ્રહનું આધુનિક એકાંકીઓ તરીકે મૂલ્યાંકન કરો ૨૦

અથવા

બંને ટૂંક નોંધ લખો. ૧. 'અચત્યામા' એકાંકી સંગ્રહમાં એક્સર્સ પ્રયોગ

૨. 'અચત્યામા' એકાંકીની ભાષા

— X —

(A-60) Seat No : _____

No. of Printed Pages : 1

SARADAR PATEL UNIVERSITY

M.A. Final (External) Examination

Monday, 27th March 2017

02.00 pm to 05.00 pm

GUJ 506- Gujarati Author Study: Premanand, Sundaram Paper - 6

કુલ ગુણ : ૧૦૦

સૂચના: બધા જ પ્રશ્નોના ગુણ સમાન છે.

પ્રશ્ન: ૦૧ મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યના મૂર્ધન્ય કવિ પ્રેમાનંદના જીવન-કવનનો સવિસ્તર પરિચય કરાવો.

અથવા

ગુજરાતી આખ્યાન કવિતામાં પ્રેમાનંદનું સ્થાન અને પ્રદાન મૂલવો.

પ્રશ્ન: ૦૨ 'પ્રેમાનંદ આખ્યાન શિરોમણી છે.' આ વિધાન પ્રેમાનંદના આખ્યાનોને કેન્દ્રમાં રાખી સમજાવો.

અથવા

ટૂંકનોંધ લખો (બંને)

અ) પ્રેમાનંદનું ભાષા સામર્થ્ય.

બ) પ્રેમાનંદની કથનશૈલી.

પ્રશ્ન: ૦૩ 'પ્રણય, પ્રકૃતિ અને આધ્યાત્મ એ સુન્દરમની કવિતાના વિશેષ છે.' આ વિધાનના આધારે કવિ તરીકે સુન્દરમની વિશેષતાઓ જણાવો.

અથવા

ટૂંકનોંધ લખો (બંને)

અ) ગીતકવિ તરીકે સુન્દરમ.

બ) સુન્દરમની કવિતાની ભાષા.

પ્રશ્ન: ૦૪ નારીજીવનની સંવેદનાઓને આલેખતી વાર્તાઓની ચર્ચા કરી, સુન્દરમની વાર્તાકલાને મૂલવો.

અથવા

ટૂંકનોંધ લખો (બંને)

અ) સુન્દરમની વાર્તાઓનો આરંભ અને અંત.

બ) સુન્દરમની વાર્તાઓમાં વાસ્તવ.

પ્રશ્ન: ૦૫ (અ) ટૂંકનોંધ લખો (કોઈપણ એક)

૧. પ્રેમાનંદના સુદામા ચરિત્રનો પરિચય.

૨. પ્રેમાનંદની રસનિરૂપણ કલા.

(બ) ટૂંકનોંધ લખો (કોઈપણ એક)

૧. એકાંકીક્ષેત્રે સુન્દરમનું પ્રદાન.

૨. સુન્દરમની વિચેચન પ્રવૃત્તિ.

@@@@

— X —
①

(A-76) Seat No: _____

No. of Printed Pages : 2

Sardar Patel University

Total Pages 02

M.A. Examination (External Course)

Tuesday, Date: 28 -03- 2017, Time: 2.00 p.m. to 5.00 p.m.

Subject: Gujarati-7 Paper-VIII (MAJOR)

Subject/course Title: ભાષાવિજ્ઞાન Linguistics (Guj:507)

Total marks: 100

પ્રશ્ન: ૧ માનવભાષા પ્રાણીભાષાથી કેવી રીતે ભિન્ન છે તે જણાવી માનવભાષાનાં કાર્યો

જણાવો.

(ગુણ : ૨૦)

અથવા

ટૂંક નોંધ લખો. (બે)

અ) ભાષાના સંકેતો

બ) ભાષાની વિભાવના

ક) ભાષા અને બોલી

ડ) ભાષાઅધ્યયનની પદ્ધતિઓ

પ્રશ્ન:૨ ગુજરાતી પૂર્વપ્રત્યયો અને પરપ્રત્યયોનો વિગતે પરિચય કરાવી તેનાં કાર્યોની

સંદેહરણ ચર્ચા કરો.

(ગુણ : ૨૦)

અથવા

ટૂંક નોંધ લખો (બે)

અ) ગુજરાતી સમાસરચના અને તેના પ્રશ્નો બ) ગુજરાતીમાં વચનવ્યવસ્થા

ક) અનુગ અને નામયોગી

ડ) સર્વનામનાં રૂપાખ્યાન

પ્રશ્ન:૩ માન્ય ગુજરાતીભાષાના સ્વર અને વ્યંજનોની ઉચ્ચારણપ્રક્રિયા વિશે વિગતે જણાવો.

(ગુણ:૨૦)

અથવા

નીચેનામાંથી ગમે તે બે વિશે નોંધ લખો.

૧. ગુજરાતીના અલ્પપ્રાણ-મહાપ્રાણવ્યંજનો ૨. ગુજરાતીના પાશ્વિક, પ્રકંપી, મર્મર

૩. ગુજરાતી ભાષાના સ્વરો

૪. ગુજરાતી ભાષાના અનુનાસિકો

(P.T.O.)

પ્રશ્ન:૪ વાક્ય એટલે શું? તે જણાવી ગુજરાતી વાક્યરચનાના પ્રકારો અને પ્રયોગો વિશે વિગતે જણાવો. (મુલ્ય: ૨૦)

અથવા

નીચેનામાંથી કોઈ પણ બે વિશે લખો.

અ) નિપાત અને સંયોજકી બ) ક્ષંત અને ક્રિયાવિશેષણ

ક) ભાર ,જંકચર અને સૂર ડ) પદસંવાદ અને પદક્રમ

પ્રશ્ન : ૫ ગુજરાતી ભાષાનો ઉદભવ અને વિકાસ વિગતે વર્ણવો. (મુલ્ય : ૨૦)

અથવા.

બ) નીચેનામાંથી ગમે તે બે વિશે નોંધ લખો.

૧. પ્રાચીન ભારતીય આર્યભાષા

૨. ઉષ્મવ્યંજન અને સ્પર્શવ્યંજનના સંયોગોમાં આવેલું પરિવર્તન

૩. ભારત-યુરોપીય ભાષાકુળ

૪. મધ્યમ ભારતીય આર્યભાષામાં મહાપ્રાણવ્યંજનમાં આવેલું પરિવર્તન

-----x-----

— X —

[A-8] Seat No. _____

No. of printed page : 01

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M.A. Final (External) EXAMINATION
Saturday, 25th March, 2017
2.00 p.m. to 5.00 p.m.
HIN-505 : काव्यशास्त्र एवं साहित्यालोचन : पेपर-५

Total Marks : 100

- प्र.१ काव्य-हेतु का अर्थ स्पष्ट करते हुए उसके सभी रूपों की चर्चा कीजिए। (२०)
अथवा
प्र.१ रस के अंगों पर विचार कीजिए। (२०)
- प्र.२ अलंकार का अर्थ समझाते हुए अर्थालंकार के वर्गीकरण की चर्चा कीजिए। (२०)
अथवा
प्र.२ वक्रोक्ति की अवधारणा स्पष्ट करते हुए उसके मुख्य भेदों का निरूपण कीजिए। (२०)
- प्र.३ लांजाइनस की उदात्त संबंधी अवधारणा समझाइए। (२०)
अथवा
प्र.३ मैथ्यू आर्नल्ड के आलोचना संबंधी विचारों पर प्रकाश डालिए। (२०)
- प्र.४ मनोविश्लेषणवाद के स्वरूप पर विचार कीजिए। (२०)
अथवा
प्र.४ मार्क्सवादी आलोचना प्रणाली की मुख्य स्थापनाएं समझाइए। (२०)
- प्र.५ टिप्पणी लिखिए :
(क) शैली विज्ञान (१०)
अथवा
(क) आभिजात्यवाद
(ख) हिन्दी कवि-आचार्य (१०)
अथवा
(ख) समाजशास्त्रीय आलोचना

*****

[A-59] Seat No. _____

No. of printed page: 01

SARDAR PATEL UNIVERSITY
MA (FINAL) (External) Examination
Monday, 27th March
2017
2.00 pm - 5.00 pm
HIN-506: Hindi
हिन्दी साहित्य का इतिहास

कुल गुण : १००

- प्र.१ हिन्दी साहित्य के इतिहासलेखन की परंपरा पर प्रकाश डालिए । (२०)
अथवा
प्र.१ हिन्दी साहित्य के काल विभाजन और नामकरण की चर्चा कीजिए ।
- प्र.२ आदिकाल की साहित्यिक प्रवृत्तियों पर विचार कीजिए । (२०)
अथवा
प्र.२ रासो-काव्य का परिचय देते हुए पृथ्वीराज रासो का महत्व समझाइए ।
- प्र.३ भक्ति आंदोलन के विकास पर एक निबंध लिखिए । (२०)
अथवा
प्र.३ रीतिकालीन काव्यधाराओं की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए ।
- प्र.४ छायावादी काव्य की मुख्य विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए । (२०)
अथवा
प्र.४ प्रगतिवादी काव्य की मुख्य प्रवृत्तियाँ समझाइए ।
- प्र.५ टिप्पणी लिखिए : (२०)
क) कबीर का काव्य
अथवा
क) तुलसीदास की काव्यकृतियाँ
- ख) प्रेमचन्द के उपन्यास
अथवा
ख) नाटककार प्रसाद

(A-75) Seat No.: _____

No. of Printed Pages : 1

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M.A. FINAL EXTERNAL EXAMINATION

Tuesday, 28th March-2017

02-00 P.M. to 5-00 P.M.

HIN-507 A (Paper-VII)

(प्रयोजनमूलक हिन्दी)

पूर्णांक : 100

प्रश्न-1. परिभाषिक शब्दावली के स्वरूप एवं महत्व को समझाईए।

अथवा

कार्यालयी हिन्दी के मुख्य प्रकार्य की चर्चा करें।

(20)

प्रश्न-2 हिन्दी पत्रकारिता के संक्षिप्त इतिहास पर प्रकाश डालिए।

अथवा

पत्रकारिता के विविध प्रकारों की चर्चा कीजिए।

(20)

प्रश्न-3. अनुवाद की परिभाषा देते हुए उसके प्रकारों की चर्चा कीजिए।

अथवा

जनसंचार माध्यमों में अनुवाद की भूमिका को स्पष्ट कीजिए।

(20)

प्रश्न-4. साहित्य की विधाओं का दृश्य माध्यमों में रूपांतरण पर प्रकाश डालिए।

अथवा

जनसंचार माध्यमों के विविध रूपों की चर्चा करें।

(20)

प्रश्न-5 टिप्पणियाँ लिखिए : किन्हीं दो

1. संचार भाषा

2. इंटरनेट संपर्क उपकरणों का परिचय

3. रेडियो नाटक

4. विज्ञापन में अनुवाद

(20)

— X —
①

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M.A. Final (External) Examination
Thursday, 30th March 2017
2.00 pm - 5.00 pm
HIN-508A : Hindi : Paper - VIII
नाटक और रंगमंच

Total Marks: 100

- प्र.१ नाटक और रंगमंच के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए । (२०)
अथवा
प्र.१ नाटक की विधागत विशेषताएँ समझाइए ।
- प्र.२ पाश्चात्य नाटक का सामान्य परिचय प्रस्तुत कीजिए । (२०)
अथवा
प्र.२ किसी एक पठित पारंपरिक नाट्यरूप की चर्चा कीजिए ।
- प्र.३ रंगमंच के प्रकारों पर प्रकाश डालिए । (२०)
अथवा
प्र.३ 'लहरों के राजहंस' नाटक का परिचय दीजिए ।
- प्र.४ 'अंधायुग' नाटक की समस्या को स्पष्ट कीजिए । (२०)
अथवा
प्र.४ भारतेन्दु के नाट्य चिंतन पर प्रकाश डालिए ।
- प्र.५ किन्हीं दो पर टिप्पणी लिखें - (२०)
(१) भरत
(२) नुक्कड़ नाटक
(३) 'भारतदुर्दशा' के पात्र
(४) प्रसाद युग

*****

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M.A. Final (External) Examination
Thursday, 30th March 2017
2.00 pm - 5.00 pm
HIN-509B : Hindi : Paper - VIII
दृश्य-श्रव्य माध्यम लेखन

Total Marks: 100

- प्र.१ माध्यमोपयोगी लेखन के प्रकारों पर प्रकाश डालिए । (२०)
अथवा
प्र.१ हिन्दी माध्यम लेखन का संक्षिप्त इतिहास लिखिए ।
- प्र.२ पाठ्य नाटक और रेडियो नाटक का अंतर स्पष्ट कीजिए । (२०)
अथवा
प्र.२ संचार माध्यम के विविध रूपों की चर्चा कीजिए ।
- प्र.३ इलैक्ट्रॉनिक मीडिया द्वारा प्रसारित समाचारों के संकलन, संपादन और प्रस्तुतीकरण की प्रविधि को विस्तार से समझाइए । (२०)
अथवा
प्र.३ साहित्यिक विधाओं को दृश्य-श्रव्य में रूपांतरित करने की कला का निरूपण कीजिए ।
- प्र.४ विज्ञापन फिल्मों की प्रविधि को विस्तार से समझाइए । (२०)
अथवा
प्र.४ हिन्दी के समक्ष आधुनिक जनसंचार और सूचना प्रौद्योगिकी की चुनौतियों की चर्चा कीजिए ।
- प्र.५ किन्हीं दो पर टिप्पणी लिखिए । (२०)
(१) रेडियो धारावाहिक ।
(२) आलेख रूपक (डोक्यूमेंट्री फिचर) ।
(३) टेलीफिल्म ।
(४) संचार माध्यमों की भाषा ।

*****

[A-61] Seat No. _____

No. of printed page: 1

SARDAR PATEL UNIVERSITY
MA (FINAL) (External) Examination
Thursday, 30th March
2017
2.00 pm - 5.00 pm
HIN-510C - Hindi - VIII
लोक साहित्य

कुल गुण : १००

प्र.१ 'लोक' को विस्तार से समझाइए ।

(२०)

अथवा

प्र.१ लोक संस्कृति की अवधारणा को स्पष्ट कीजिए ।

प्र.२ भारत में लोक साहित्य के अध्ययन के इतिहास को समझाइए ।

(२०)

अथवा

प्र.२ लोक साहित्य की अवधारणा को उजागर कीजिए ।

प्र.३ लोक कथाओं का वर्गीकरण प्रस्तुत कीजिए ।

(२०)

अथवा

प्र.३ लोक कहावतों को सोदाहरण समझाइए ।

प्र.४ किसी एक पठित लोकगाथा का परिचय दीजिए ।

(२०)

अथवा

प्र.४ किसी एक पठित लोकनाट्य पर प्रकाश डालिए ।

प्र.५ किन्हीं दो पर टिप्पणी लिखिए ।

(२०)

(क) संस्कार गीत

(ख) लोकनृत्य

(ग) पहेलियाँ

(घ) लोकवार्ता

[A-12] Seat No. _____

No. of printed pages: 02

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M.A. Final (External) EXAMINATION
Saturday, 25th March, 2017
2.00 p.m. to 5.00 p.m.
HIS-505 - Paper - V - History
(Modern India : India under the British Crown : 1858-1947)

Total Marks : 100

Note : Answer all questions.

Q.1 Discuss the circumstance leading to the founding of Indian National Congress in 1885 A.D. (25)

OR

Q.1 Evaluate the role played by Tilak and Sem. Annie Basant in Home Rule Movement. (25)

Q.2 Discuss the Causes and Importance of Non-Cooperation movement. (25)

OR

Q.2 Describe the major events of the Civil Disobedience movement. (25)

Q.3 Discuss the relations between Home Government and Administration. (25)

OR

Q.3 Review the growth of such like representative institution during 1919 to 1947. (25)

Q.4 Review the irrigation policy of the British government. (25)

OR

Q.4 Describe the Social movements during Gandhian era. (25)

ગુજરાતી તરજૂમો

કુલ ગુણ: ૧૦૦

નોંધ: બધા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો.

- પ્ર.૧ ઈ.સ. ૧૮૮૫માં ભારતીય રાષ્ટ્રીય કોંગ્રેસની સ્થાપના તરફ દોરી જતા સંજોગોની ચર્ચા કરો. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૧ હોમરૂલ આંદોલનમાં તિળક અને શ્રીમતી એનીબિસન્ટે ભજવેલી ભૂમિકાનું મૂલ્યાંકન કરો. (૨૫)
- પ્ર.૨ અસહકારની ચળવળના કારણો અને મહત્વ ચર્ચો. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૨ સવિનય કાનૂનીભંગની લડતની મુખ્ય ઘટનાઓ સમજાવો. (૨૫)
- પ્ર.૩ બ્રિટનની ગૃહસરકાર અને ભારતીય વહીવટીતંત્ર વચ્ચેના સંબંધો ચર્ચો. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૩ ૧૯૧૯ થી ૧૯૪૭ સુધીની લોક પ્રતિનિધિ સંસ્થાઓના વિકાસની સમીક્ષા કરો. (૨૫)
- પ્ર.૪ બ્રિટિશ સરકારની સિંચાઈ નીતિની સમીક્ષા કરો. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૪ ગાંધીયુગની સામાજિક ચળવળ વર્ણવો. (૨૫)

*****

Sardar Patel University

(Final)

M. A. Examination (External)

Day: Monday

Date: 27-03-2017

Time: 02:00 p.m. to 05:00 p.m.

Subject: History, P-VI

Paper: HIS-506 India since Independence (1947-1990): An Historical Overview

Total Marks: 100

Q. 1 Review the main features of Indian constitution. (25)

પ્ર. ૧ ભારતના બંધારણના મુખ્ય લક્ષણોનું પરીક્ષણ કરો. (૨૫)

Or/અથવા

Q. 1 Describe India's experience of parliamentary democracy. (25)

પ્ર. ૧ ભારતનો સંસદીય લોકશાહીનો અનુભવ વર્ણવો. (૨૫)

Q. 2 Discuss centre-state relations with reference to constitution of India. (25)

પ્ર. ૨ ભારતના બંધારણના સંદર્ભમાં કેન્દ્ર અને રાજ્યના સંબંધો ચર્ચો. (૨૫)

Or/અથવા

Q. 2 Discuss the Panjab problem. (25)

પ્ર. ૨ પંજાબ સમસ્યાની ચર્ચા કરો. (૨૫)

Q. 3 Evaluate India's foreign policy. (25)

પ્ર. ૩ ભારતની વિદેશનીતિનું મૂલ્યાંકન કરો. (૨૫)

Or/ અથવા

Q. 3 Write a note on Mixed Economy model of India. (25)

પ્ર. ૩ ભારતના મિશ્ર અર્થતંત્રના પ્રતિમાન ઉપર નોંધ લખો. (૨૫)

Q. 4 Delineate the growth of education in India. (25)

પ્ર. ૪ ભારતમાં શિક્ષણના વિકાસની રૂપરેખા આપો. (૨૫)

Or/ અથવા

Q. 4 Describe India's achievements in the field of science and technology. (25)

પ્ર. ૪ વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજીના ક્ષેત્રમાં ભારતની સિદ્ધિઓ વર્ણવો. (૨૫)

૫૨

[A-79] Seat No: _____

No. of printed page: 01

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M. A. (Final) (External) Examination
Tuesday, 28th March 2017
2.00 pm - 5.00 pm
HIS-507 : History - Paper VII
Agrarian and Village History of Colonial India (1957-1947)

Total Marks : 100

Note : Answer all questions.

- Q.1 Write a note on agriculture in India in mi'd 18th century. (25)
OR
Q.1 Explain the impact of the British revenue policy on Agricultural sector in India. (25)
- Q.2 Write a critical note on Commercialization of agriculture in India. (25)
OR
Q.2 Discuss the causes of the downfall of house industry in India. (25)
- Q.3 Examine the famine policy of colonial Government in India. (25)
OR
Q.3 Review the irrigation policy of the British Government. (25)
- Q.4 Examine the condition of agricultural labourers in India under British rule. (25)
OR
Q.4 Explain the impact of the British rule on the traditional Social Structure in rural India. (25)

ગુજરાતી તરજૂમો

કુલ ગુણ : ૧૦૦

- પ્ર.૧ ૧૮મી સદીના મધ્યભાગમાં ભારતમાં કૃષિ વિશે નોંધ લખો. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૧ ભારતમાં બ્રિટિશ મહેસૂલ નીતિની કૃષિ ક્ષેત્ર પર પડેલી અસરો સમજાવો. (૨૫)
- પ્ર.૨ ભારતમાં કૃષિના વ્યાપારીકરણ પર વિવેચનાત્મક નોંધ લખો. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૨ ગૃહ ઉદ્યોગોની પડતીનાં કારણો ચર્ચો. (૨૫)
- પ્ર.૩ ભારતમાં બ્રિટિશ સરકારની દુષ્કાળ નીતિ તપાસો. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૩ બ્રિટિશ સરકારની સિંચાઈ નીતિની સમીક્ષા કરો. (૨૫)
- પ્ર.૪ બ્રિટિશ શાસન હેઠળ ભારતમાં ખેત મજૂરોની સ્થિતિ તપાસો. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૪ ભારતના પરંપરાગત ગ્રામીણ સામાજિક માળકા પર બ્રિટિશ શાસનની અસર સમજાવો. (૨૫)

*****

[A-66] Seat No: _____

No. of printed page: 1

SARDAR PATEL UNIVERSITY
MA (FINAL) (External) Examination
Thursday, 30th March, 2017
2.00 pm - 5.00 pm
HIS-508 - History VIII
(Constructive, Activities, Institutions and
workers in Gujarat during the 20th Century)

Total Marks : 100

Notes: Answer all questions.

- Q.1 State the challenges before Gujarati Society at the beginning of the 20th Century. (25)
OR
Q.1 Write a note on Jyoti Sangh and its activities. (25)
- Q.2 Evaluate Gujarati Vidyapith as an educational institution. (25)
OR
Q.2 Give a summary of constructive activities in Kheda District. (25)
- Q.3 Phulchand Shah as a Gandhian Worker. (25)
OR
Q.3 Write an essay on Parikshitlal Majmudar. (25)
- Q.4 Depict the life and works of Babalbhai Mehta. (25)
OR
Q.4 Write a note on the constructive activities of Tribhuvandas Patel. (25)

ગુજરાતી તરજૂમો

કુલ ગુણ : ૧૦૦

- પ્ર.૧ ૨૦મી સદીના પ્રારંભે ગુજરાતી સમાજ સામેના પડકારો જણાવો. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૧ 'જ્યોતિ સંઘ' અને તેની પ્રવૃત્તિ વિશે નોંધ લખો. (૨૫)
- પ્ર.૨ શૈક્ષણિક સંસ્થા તરીકે ગુજરાત વિદ્યાપીઠનું મૂલ્યાંકન કરો. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૨ ખેડા જિલ્લાની રચનાત્મક પ્રવૃત્તિઓનો ટૂંકો અહેવાલ આપો. (૨૫)
- પ્ર.૩ ગાંધીવાદી કાર્યકર તરીકે ફૂલચંદભાઈ શાહ. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૩ પરીક્ષિતલાલ મજમુદાર પર નિબંધ લખો. (૨૫)
- પ્ર.૪ બબલભાઈ મહેતાનું જીવન-કવન વર્ણવો. (૨૫)
અથવા
પ્ર.૪ ત્રિભુવનદાસ પટેલના રચનાત્મક કાર્યો વિશે નોંધ લખો. (૨૫)

Sardar Patel University
M. A. (Final) (External) Examination
Saturday Date: 25/03/2017

Session: Evening Time: 02.00 P.M. to 05.00 P.M.

Subject Code: SAN-505 PAPER-V: Uttararamcharitam: Bhavabhuti,
Pancharatram: Bhasa, Ratnavali: Shree Harshavardhan

Total Marks: 100

प्रश्न: १ (अ) नीचेनाभांथी गमे ते त्रश श्लोकोनो अनुवाद करो:

(१२)

१. किमपि किमपि मन्दं मन्दमासक्तियोगा-
दविरलितकपोलं जल्पतोरक्रमेण।
अशिशिलपरिरम्भव्यापृतैकैकदोष्णो-
रविदितगतयामा रात्रिरेव व्यरंसीत् ॥
२. चिराद्देगारम्भीप्रसूत इव तीव्रो विषरसः
कुतश्चित्संवेगात्प्रचल इव शल्यस्य शकलः।
व्रणो रूढग्रन्थिः स्फुटित इव हन्मर्मणि पुन-
र्घनीभूतः शोको विकलयति मां नूतन इव ॥२६॥
३. कन्यायाः किल पूजयन्ति पितरो जामातुराप्तं जनं
सम्बन्धे विपरीतमेव तदभूदाराधनं ते मयि।
त्वं कालेन तथाविधोऽस्यपहतः संबन्धबीजं च तद्
घोरेऽस्मिन्मम जीवलोकरके पापस्य धिग्जीवितम् ॥
४. वयमपि न खल्वेवप्रायाः क्रतुप्रतिघातिनः
क इह च गुणैस्तं राजानं न वा बहु मन्यते।
तदपि खलु मे स व्याहारस्तुरङ्गमरक्षिणां
विकृतिमखिलक्षत्राक्षेपप्रचण्डतयाकरोत् ॥
५. पुरा रूढे स्नेहे परिचयविकासादुपचिते-
रहो विस्त्रब्धायाः अपि सहजलज्जाजडदृशः।
मयैवादौ ज्ञातः करतलपरामर्शकलया
द्विधा ग्रभ्रग्रन्थिस्तदनु दिवसैः कैरपि तया ॥
६. पाप्मभ्यश्च पुनाति वर्धयति च श्रेयांसि सेयं कथा
माङ्गल्या च मनोहरा च जगतो मातेव गङ्गेव च।
वाल्मीकेः परिभावयन्त्वभिनयैर्विन्यस्तरूपां बुधाः
शब्दब्रह्मविदः कवेः परिणतप्रज्ञस्य वाणीमिमाम् ॥

प्रश्न: १ (ब) नीचेनाभांथी गमे ते असंदर्भ समझावो:

(०६)

१. यथा स्त्रीणां तथा वाचां साधुत्वे दुर्जनो जनः।
२. जाने पुनः प्रत्यागतमिव जीवितं त्रैलोक्यस्य।
३. पुरंध्रीणां चित्तं कुसुमसुकुमारं हि भवति।
४. वीराणां समयो हि दारुणरसः स्नेहक्रमं बाधते।

प्रश्न: २ उत्तरराभ्यरितने आधारे रामनुं पात्रावेपन करो

(२२)

अथवा

प्रश्न: २ नीचेना विशेषे समीक्षात्मक नोंध लपो

(२२)

१. छायासीतादृश्य
२. गर्भाकदृश्य

(P.T-0)

प्रश्न: ३ (अ) नीचेनाभांथी गमे ते बे श्लोकीनो अनुवाद करो:

(१०)

१. श्रीहर्षो निपुणः कविः परिषदप्येषा गुणग्राहिणी
लोके हारि च वत्सराजचरितं नाट्ये च दक्षा वयम्।
वस्त्वेकैकमपीह वाञ्छितफलप्राप्तेः पदं किं पुन-
र्मद्भाग्योपचयादयं समुदितः सर्वो गुणानां गणः ॥
२. कण्ठे श्रीपुरुषोत्तमस्य समरे दृष्ट्वा मणिं शत्रुभि-
र्नष्टं मन्त्रबलाद्दसन्ति वसुधामूले भुजङ्ग हताः।
पूर्वं लक्ष्मणवीरवानरभटा ये मेघनादाहताः
पीत्वा तेऽपि महौषधेर्गुणनिधेर्गन्धं पुनर्जीविताः ॥
३. विरम विरम वहे मुञ्च धूमानुबन्धं
प्रकटयसि किमुच्चैरर्चिषां चक्रवालम्।
विरह हुतभुजाऽहं यो न दग्धः प्रियायाः
प्रलयदहनभासा तस्य किं त्वं करोषि ॥

प्रश्न: ३ (ब) रत्नावलीनुं भूण कथानक अने कविने करेला इरेइर विशे सविस्तर नोध लपो

(२०)

अथवा

प्रश्न: ३ (ब) नीचेना विशे समीक्षात्मक नोध लपो.

(२०)

१. चित्रकलक प्रसंग
२. रत्नावली शीर्षक

प्रश्न: ४ (अ) नीचेनाभांथी गमे ते अके श्लोकीनो अनुवाद करो.

(०५)

१. द्विजोच्छिष्टरत्रैः प्रकुसुमितकाशा इव दिशो
हविर्धूमैः सर्वे हतकुसुमगन्धास्तरुगणाः।
मृगैस्तुल्या व्याघ्रा वधनिभृतसिंहाश्च गिरयो
नृपे दीक्षां प्राप्ते जगदपि समं दीक्षितमिव ॥
२. आलम्बितो भ्रमति धावति तेन मुक्तो
न प्राप्य घर्षयति नेच्छति विप्रकर्तुम्।
आसन्नभूमिचपलः परिवर्तमानो
योग्योपदेशमिव तस्य रथः करोति ॥

प्रश्न: ४ (ब) नीचेनाभांथी गमे ते बे असंदर्भ समजावो.

(०५)

१. चिरं मूले दग्धः परशुरिव रुद्रस्य पतति।
२. गज इव बहुदोषो मार्दवेनैव ग्राह्यः।
३. धार्तराष्ट्राः स्थिता यत्र स्मशानं तद् भविष्यति।
४. रूपेण स्त्रियः कथ्यन्ते। पराक्रमेण तु पुरुषाः।

प्रश्न: ५ पंचरात्रमां वृत्त परिवर्तन विशे सविस्तर नोध लपो

(२०)

अथवा

प्रश्न: ५ पंचरात्रने आधारे दूर्योधननुं पात्रालेपन करो

(२०)

-0-

— X —

Page 2 of 2

(2)

Sardar Patel University
M. A. (Final) (External) Examination, 2017
Monday Date: 27/03/2017

Session: Evening Time: 02.00 P.M. to 05.00 P.M.

Subject Code: SAN-506 PAPER VI: Brahmasutra Anubhashya (1&2- Niyat Sutras),
 Brahmasutra Shribhashya (1.1.1)

Total Marks: 100

प्रश्न: १ गमे ते बे गद्यभेद सानुवादे समजावो:

(१४)

१. ननु पुरुषार्थार्थानि शास्त्राणि। इदञ्च शास्त्रं मोक्षरूपपुरुषार्थसाधकम्। मोक्षश्चाविद्यानिवृत्तिरूप इति युक्तम्। अविद्या चाज्ञानं ज्ञानेनैव नश्यति। ततो ज्ञानोपयोगित्वेन व्याख्यातव्ये वेदान्तेऽध्यारोपापवादव्यतिरेकेण व्याख्यानमयुक्तम्। अतो यथाकथञ्चिद् व्याख्यानेऽपि पुरुषार्थसिद्धेर्न कोऽपि दोष इति चेत्, न। पुरुषार्थस्य शास्त्रार्थस्य वा स्वरूपं शास्त्रैकसमधिगम्यं, न स्वबुद्धिपरिकल्पितम्।
२. वैश्वानरः परमात्मैव। कुतः। साधारणशब्दविशेषात्। साधारणशब्दात् विशेषः। ये पूर्वपक्षे साधारणशब्दा हिरण्यगर्भपरतया ततोऽपि विशेषोऽस्ति। येन भगवानेव वैश्वानरो भवति। प्रादेशमात्रस्यैव द्युमूर्धत्वादिधर्मः। न हि विरुद्धधर्माश्रयत्वं भगवद्व्यतिरिक्ते सम्भवति। सर्वभवनसामर्थ्याभावात्। साधारणाद्धर्मात् शब्द एव विशेष इति वा।
३. अपि च वैनाशिकाः कल्पयन्ति बुद्धिबोध्यं त्रयदन्यत् संस्कृतं क्षणिकञ्चेति। त्रयं पुनर्निरोधद्वयमाकाशञ्च। तत्रेदानीं निरोधद्वयाङ्गीकारं दूषयति। प्रतिसङ्ख्यनिरोधो नाम भावानां बुद्धिपूर्वको विनाशः। विपरीतोऽप्रतिसङ्ख्याननिरोधः। त्रयमपि निरुपाख्यम्। निरोधद्वयमपि न प्राप्नोति सन्ततेरविच्छेदात्। पदार्थानाञ्च नाशकसम्बन्धाभावात् प्रतिबन्धसम्बन्धाभावः।
४. ननु जीवस्य भगवदंशत्वे विधिविषयत्वाभावात् कर्मसम्बन्धभावेन कथं फलसम्बन्धः। जीवस्य च पुनरनेकदेहसम्बन्धात्। कः शूद्रः का भार्येति ज्ञानमप्यशक्यम्। अतः कर्ममार्गस्य व्याकुलत्वात् कथं जीवस्यापि दुःखित्वमित्याशङ्क्य परिहरति। अनुज्ञापरिहारौ विधिनिषेधौ जीवस्य देहसम्बन्धात् यो देहो यदा गृहीतस्तत्कृतौ। यथा शवाग्निः चाण्डालभाण्डस्थमुदकं तद्घटादिश्च परिह्रियते एवमुत्कृष्टं परिगृह्यते तथा जीवेऽपि देहसम्बन्धकृतः सम्बन्धश्चाध्यासिको भगवत्कृतश्च।

प्रश्न: २ गमे ते बे सूत्रो समजावो:

(१०)

१. अथातो ब्रह्मजिज्ञासा ।
२. अक्षरमम्बरान्तधृते।
३. भोक्त्रापत्तेरविभागश्चेत् स्याल्लोकवत् ।
४. पुरुषाश्मवदिति चेत् तथापि।

प्रश्न: ३ गमे ते बे विशे नोध लभो:

(२०)

१. अणुभाष्य शीर्षक
२. वदलभाष्यार्थनी व्याख्यान पद्धति
३. ब्रह्मविरुद्धधर्माश्रयत्व
४. शुद्धद्वैतसिद्धांत

प्रश्न: ४ अष्टाभाष्यना द्विकर्तृत्व विशेषे सविस्तर नोध लभो

(१६)

अथवा

प्रश्न: ४ कारुणिकोटी ब्रह्म विशेषे विस्तृत नोध लभो

(१६)

प्रश्न: ५ (अ) गमे ते ऐक गद्यभंड सानुवाद समझवो:

(१०)

१. ध्यानं च- तैलधारावदविच्छिन्नस्मृतिसंतानरूपम्, स्मृतिलम्भे सर्वग्रन्थीनां विप्रमोक्षः इति ध्रुवायाः स्मृतिरपवर्गोपायत्वश्रवणात्। सा च स्मृतिदर्शनसमानाकाराः, भिद्यते हृदयग्रन्थिशिच्छिद्यन्ते सर्वसंशयाः। क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन् दृष्टे परावरे इत्यनेनैकार्थ्यात्। एवं च सति आत्मा वारे द्रष्टव्यः इत्यनेन निदिध्यासन दर्शनरूपता विधीयते। भवति च स्मृतिर्भावनाप्रकाराद्दर्शनरूपता। वाक्यकारेणैतत्सर्वं प्रपञ्चितम्। वेदनमुपासनं स्यात्तद्विषये श्रवणात् इति।
२. मायामात्रं त्विति च स्वाप्नानामप्यर्थानां जागरितावस्थानुभूतपदार्थवैधर्म्येण मायामात्रत्वमुच्यत इति जागरितावस्थानुभूतानामिव पारमार्थिकत्वमेव वक्ष्यति। स्मृतिपुराणयोरपि निर्विशेषज्ञानमात्रमेव परमार्थोऽन्य- वेत्ति लोकमहेश्वरम्। मत्स्थानि सर्वभूतानि न चाहं तेष्वममात्मा भूतभावनः। अहं कृत्स्नस्य जगतः प्रभवः पलयस्तथा। मत्तः परतरं नान्यात्किंचिदस्ति धनञ्जय। मय सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा इव।, विष्टभ्याहमिदं कृत्स्नमेकांशेन स्थितो जगत्।

प्रश्न: ५ (ब) नीचेनामांथी कोठीपण ऐक श्रीभाष्य अनुसार समझवो

(१०)

१. सत्यं ज्ञानमनन्तं ब्रह्म। श्रुतिवाक्यनुं रामानुजना मते अर्थघटन
२. एकमेवाद्वितीयम्। श्रुतिवाक्यनुं रामानुजे करेलुं अर्थघटन

प्रश्न: ६ गमे ते ऐ विशेषे नोध लभो

(२०)

१. श्रीसंप्रदाय
२. ब्रह्मजिज्ञासांनु पूर्ववृत्त
३. रामानुजना मते प्रमाश
४. रामानुजना मते ब्रह्मनुं स्वरूप

-0-

[A-62] Seat No: _____

No. of Printed Pages: 02

Sardar Patel University

M. A. (Final) (External) Examination, 2017

Thursday Date: 28/03/2017

Session: Evening Time: 02.00 P.M. to 05.00 P.M.

Subject Code: SAN-507 PAPER-VII

Total Marks: 100

(१) वेद (नियत सूक्तानि)

(२) महाभारत-विराटपर्व।

प्रश्न: १ गमे ते ऋषि ऋष्याओनो सटीप्पश अनुवाह करो:

(१२)

१. यः पृथिवीं व्यथमानादृंहद् यः पर्वतान् प्रकुपिताँ अरम्णात्।
यो अन्तरिक्षं वममे वरीयो यो द्यामस्तभ्नात् स जनासः इन्द्रः॥ (ऋग्वेद २/१२/२)
२. बृहस्पतिः प्रथमं जायमानो महो ज्योतिषः परमे व्योमन्।
सप्तास्यस्तुविजातो रवेण वि सप्तशिरधमत् तमाँसि॥ (ऋग्वेद ४/५०/४)
३. सोमस्य धारा पवते नृचक्षुस ऋतेन देवान् हवते दिवस्परि।
बृहस्पते रवथेना हि दिद्युते समुद्रासो न भवनानि विव्यचुः॥ (ऋग्वेद ९/८०/१)
४. मानस्य पत्नी शरणा स्योना देवी देवेभिर्निर्मितास्यग्रे।
तृणं वसाना सुमना असस्त्वमथास्मभ्यं सहवीरं रयिं दाः॥ (अथर्ववेद ३/४/५)
५. कालः प्रजा असृजत कालो अग्रे प्रजापतिम्।
स्वयंभूः कश्यपः कालात्तपः कालादजायत॥ (अथर्ववेद १९/५३/१०)
६. येनेदं भूतं भुवनं भविष्यत्परिगृहीतममृतेन सर्वम्।
येन यज्ञस्तायते सप्तहोता तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु॥ (शु.य. १९/५३/७)

प्रश्न: २ अश्विनो देवता विशे नोध लभो

(१२)

अथवा

प्रश्न: २ नीयेना विशे समीक्षात्मक नोध लभो

(१२)

१. वरुण देवता
२. ऋग्वेदना भाष्यकारो

प्रश्न: ३ पृथ्वी सूक्त विशे सविस्तर नोध लभो

(१०)

अथवा

प्रश्न: ३ ब्राह्मणग्रंथोनु विषयवस्तु यथो

(१०)

प्रश्न: ४ नीयेनामांथी गमे ते वे विशे समीक्षात्मक नोध लभो

(१६)

१. मेधाजननम् सूक्तानुं रसदर्शन
२. राष्ट्रसत्मासूक्तानुं रसदर्शन
३. अथर्ववेदनुं विषयवस्तु स्पष्ट करो
४. पितृमेध सूक्तानुं रसदर्शन करो

प्रश्न: ५ गमे ते त्रश श्लोकोनो नोध सखित अनुवाढ करो:

(१८)

१. पौरोगवो ब्रुवाणोऽहं बल्लवो नाम नामतः ।
उपस्थास्यामि राजानं विराटमिति मे मतिः ॥२/१॥
२. गुणाः सुविदिता ह्यासन्मम तस्य महात्मनः ।
आसीच्च स मया तुष्टः कुरुराजो युधिष्ठिरः ॥९/११॥
३. महिषी पाण्डुपुत्राणां दुहिता द्रुपदस्य च ।
इमामवस्थां संप्राप्ता का मदन्या जिजीविषेत् ॥१९/१०॥
४. गृहीत्वा कीचकं भीमो विरुराव महाबलः ।
शार्दूलपिशिताकांक्षी गृहीत्वेव महामृगम् ॥२१/५८॥
५. सर्वाङ्गनपदाङ्गित्वा वित्तमाच्छिद्य केवलम् ।
मध्ये धनस्य तिष्ठामि तेनाहुर्मा धनञ्जयम् ॥३९/११॥
६. यत्सभायां स्म पाञ्चालीं क्लिश्यमानां दुरात्मभिः ।
दृष्टवानसि तस्याद्य फलमाप्नुहि केवलम् ॥५५/४॥

प्रश्न: ५ भडाभारतनो संक्षेपमां परिचय आपो

(१६)

अथवा

प्रश्न: ५ भडाभारतनो कंभ जशावो

(१६)

प्रश्न: ६ गोश्रुषापर्वनुं रसदर्शन करो.

(१६)

अथवा

प्रश्न: ६ विराटपर्वमां आवता अर्जुननां पराक्रमो विशे यथा करो

(१६)

-x-

— X —
②

(A-69) Seat No: _____

No. of Printed Pages : 2

SARDAR PATEL UNIVERSITY
M.A.(Final) (External) EXAMINATION
2017

Thursday, 30, March,
02.00 P.M. To 05.00 P.M.
SANSKRIT PAPER: VIII
SUBJECT CODE: SAN-508

TOTAL MARKS: 100

(१) ध्वन्यालोकः - आनन्दवर्धन (प्रथम उद्योतः) ।

(२) वक्रोक्तिजीवितम् - कुन्तकः (प्रथम उन्मेषः) ।

(३) काव्यालङ्कारसूत्रवृत्तिः - वामनः ।

प्रश्न.०१ नीचेनाभांथी गभे ते बे कारिका ससंदर्भ समजावो. (१२)

(१) काव्यस्यात्मा स एवार्थस्तथा चादिकवेः पुरा ।

कौञ्चद्वन्द्ववियोगोत्थः शोकः श्लोकत्वमागतः ॥

(२) शब्दार्थशासनज्ञानमात्रेणैव न वेद्यते ।

वेद्यते स तु काव्यार्थतत्त्वज्ञैरेव केवलम् ॥

(३) यथा पदार्थद्वारेण वाक्यार्थः सम्प्रतीयते ।

वाच्यार्थपूर्विका तद्वत्प्रतिपत्तस्य वस्तुनः ॥

(४) मुख्यां वृत्तिं परित्यज्य गुणवृत्त्यार्थदर्शनम् ।

यदुद्दिश्य फलं तत्र शब्दो नैव स्वलदगतिः ॥

प्रश्न.०२ ध्वनिविरोधी भतो आपी, तेनुं आनन्दवर्धने करेलुं अंउन सविस्तर यर्चो. (१८)

अथवा

प्रश्न.०२ नीचेना विशे समीक्षात्मक नोंध लभो. (१८)

(१) ध्वनिलक्षण अने प्रकारो.

(२) "अलंकारमां ध्वनिनो अंतर्भावं शक्य नथी."- समीक्षा करो.

प्रश्न.०३ नीचेनाभांथी गभे ते बे कारिका ससंदर्भ समजावो. (१२)

(१) लोकोत्तरचमत्कारकारिवैचित्र्यसिद्धये ।

काव्यस्यायमलङ्कारः कोऽप्यपूर्वो विधीयते ॥

(२) उभावेतावलंकार्यो तयोः पुनरलंकृतिः ।

वक्रोक्तिरेव वैदग्ध्यभङ्गीभणितिरुच्यते ॥

(३) वाच्यवाचकसौभाग्यलावण्यपरिपोषकः ।

व्यापारशाली वाक्यस्य विन्यासो बन्ध उच्यते ॥

(४) आज्ञसेन स्वभावस्य महत्त्वं येन पोष्यते ।

प्रकारेण तदौचित्यमुचिताख्यानजीवितम् ॥

प्रश्न.०४ कुन्तकनी काव्य विभावना सद्रष्टांत समजावो. (१८)

अथवा

प्रश्न.०४ नीचेना विशे समीक्षात्मक नोंध लभो. (१८)

(१) कुन्तकानी मार्ग विचारणा.

(२) कुन्तकानुसार स्वभावोक्ति अलंकार.

(PTO)

प्रश्न.०५ नीचेनाभांथी गमे ते यार ससंदर्भ समजावो.

(१६)

- (१) सौन्दर्यमलङ्कारः ।
- (२) न कतकं पंकप्रसादनाय ।
- (३) न शणसूत्रवानाभ्यासे त्रसरसूत्रवानवैचित्र्यलाभः ।
- (४) कवित्वबीजं प्रतिभानम् ।
- (५) काव्यशोभायाः कर्तारो घर्मा गुणाः ।
- (६) अर्थस्य प्रौढिरोजः ।
- (७) शेषः सरुपोऽनुप्रासः ।

प्रश्न.०६ नीचेनाभांथी गमे ते बे प्रश्नोनां उत्तर लभो.

(२४)

- (१) संस्कृत काव्यशास्त्रमां वामननी काव्यांग विचारणा अत्यंत विलक्षण छे.- यर्था.
- (२) वामननो काव्यसमय अंगेनो ज्याल स्पष्ट करो.
- (३) वामननी दोष विचारणा विगते यर्था.
- (४) वामननी उपमाप्रपंचनी विभावना सविस्तर समजावो.

ॐॐॐॐॐॐॐ

— X —

(A-13) Seat No _____
Sardar Patel University

Page 2

M.A. (Final) External Examination March-2017

Saturday 25/03/2017

Time: 02:00 PM TO 5:00 PM

Subject Code: SOC-505. Subject: Sociology

Subject Title: P-V Sociology of Change and Development

N.B. (1) Attempt all questions

Total Marks: 100

Q.1 Explain the various concepts and approaches of social change in India. 25

OR

Q.1 Discuss the progress and evolution as a form of social change.

Q.2 Explain theories of Social Change. 25

OR

Q.2 Give the meaning of modernization and discuss its theory.

Q.3 Explains the concept of development and discuss its agencies. 25

OR

Q.3 Discuss the successes of five year plan.

Q.4 Write essay on gender & development. 25

OR

Q.4 Write essay on social policy and programme in India

(P.T.O)

①

ગુજરાતી તરજુમો

સૂચના: (૧) તમામ પ્રશ્નોનાં જવાબ આપો.

પ્ર.૧ ભારતમાં સામાજિક પરીવર્તન અંગેની વિભાવનાઓ અને અભિગમોની સમજૂતી આપો.

અથવા

પ્ર.૧ પ્રગતિ અને ઉત્ક્રાંતિની સામાજિક પરીવર્તનના સ્વરૂપ તરીકે ચર્ચા કરો. 25

પ્ર.૨ સામાજિક પરીવર્તનના સિદ્ધાંતો સમજાવો. 25

અથવા

પ્ર.૨ આધુનિકીકરણનો અર્થ આપી, તેના સિદ્ધાંતોની ચર્ચા કરો.

પ્ર.૩ વિકાસનો ખ્યાલ સમજાવી, વિકાસની એજન્સીઓ સમજાવો. 25

અથવા

પ્ર.૩ પંચવર્ષિય યોજનાની સફળતાની ચર્ચા કરો.

પ્ર.૪ 'જેન્ડર અને વિકાસ' પર નિબંધ લખો. 25

અથવા

પ્ર.૪ ભારતમાં સામાજિક નીતિ અને કાર્યક્રમો પર નિબંધ લખો.

— X —

(2)

(A-64) Seat No.: _____

No. of Printed Pages : 2

Sardar Patel University
M. A. (Final) (External) Examination 2017
Monday Date: 27/03/2017

Session: Evening Time: 02.00 P.M. to 05.00 P.M.

SOC-506 Paper No: VI,
Sociology: Perspectives on Indian Society

Note: (i) Attempt all questions
(ii) All questions carry equal marks

Total Marks: 100

Q.1 Examine the distinctive features of Indian Society

OR

Q.1 Discuss the Indological Perspectives for the study of Indian Society

Q.2 Give a detailed account of the cultural Diversity in Indian Society

OR

Q.2 Explain the structural-functionalism as perspective for studying Indian Society

Q.3 Explore the continuity in Indian Society in terms of institutions as well as cultural and behavioral patterns

OR

Q.3 Describe Marxist perspective for understanding Indian Society

Q.4 Examine Social hierarchy (caste system) in Indian Society

OR

Q.4 Give a civilizational view about Indian Society

①

(P.T.O.)

ગુજરાતી તરજૂમો

- સૂચના: (૧) બધા પ્રશ્નોના જવાબ આપો
(૨) દરેક પ્રશ્નનો ગુણાંક સમાન છે

કુલગુણ : ૧૦૦

પ્ર. ૧ ભારતીય સમાજની સવિશેષ લાક્ષણિકતાઓ તપાસો

અથવા

પ્ર. ૧ ભારતીય સમાજના અભ્યાસ માટેના ભારતીય વિદ્યાના પરિપ્રેક્ષ્યની ચર્ચા કરો

પ્ર. ૨ ભારતીય સમાજમાં જોવા મળતી સાંસ્કૃતિક વિવિધતાઓનો વિગતે ખ્યાલ આપો

અથવા

પ્ર. ૨ રચનાતંત્રીય કાર્યાત્મકવાદને ભારતીય સમાજના અભ્યાસ માટેના એક પરિપ્રેક્ષ્ય તરીકે સમજાવો

પ્ર. ૩ સંસ્થાઓ અને સાંસ્કૃતિક તથા વર્તણૂક ઢબોના સંદર્ભમાં ભારતીય સમાજમાં જોવા મળતા સાતત્યનો પરિચય આપો

અથવા

પ્ર. ૩ ભારતીય સમાજને સમજવા માટેના માર્ક્સવાદી પરિપ્રેક્ષ્યને વર્ણવો

પ્ર. ૪ ભારતીય સમાજમાં જોવા મળતા સામાજિક કોટીકમ (જ્ઞાતિ વ્યવસ્થા)ને તપાસો

અથવા

પ્ર. ૪ ભારતીય સમાજ અંગેનો સભ્યતાલક્ષી દૃષ્ટિકોણનો ખ્યાલ આપો

- x -

— X —
②

(A-80) Seat No.: _____

No. of Printed Pages : 2

SARDAR PATEL UNIVERSITY

M.A. Final External Examination 2017

Tuesday Date: 28.03.2017 Time: 2 p.m. to 5 p.m.

Soc 507 A Paper-VII(A) Subject: Sociology of Health

Total Marks: 100

Note: Attempt all questions.

All question carry equal marks.

Q.1 Explain the meaning of Sociology of Health. Describe its importance and approaches. (25)

OR

Explain the Population Policy and describe Health Services in India.

Discuss the obstacle factors of Family Planning.

Q.2 Explain the Social Epidemiology. (25)

OR

Describe elements of hospital institute and explain the ideal role of doctor and patient.

Q.3 Explain the various concept of health and discuss the various Health Committee in India. (25)

OR

Describe the various Indian Indigenous Medicine.

Q.4 Explain Health Policy of India. (25)

OR

Explain the inter-relationship of Doctor and Patient and describe symbolic models of Doctor.

1

(P.T.O.)

ગુજરાતી તરજૂમો

નોંધ: બધા પ્રશ્નોના જવાબ આપો.
બધા પ્રશ્નો સમાન ગુણ ધરાવે છે.

કુલ ગુણ: ૧૦૦

પ્ર.૧ Sociology of Health નો અર્થ આપી તેનું મહત્વ તથા અભિગમો જણાવો. (૨૫)

અથવા

વસ્તીનીતિનો અર્થ આપી ભારતમાં આરોગ્ય સેવાઓ તથા કુટુંબનિયોજનના અવરોધક પરિબળો જણાવો.

પ્ર.૨ Social Epidemology સમજાવો. (૨૫)

અથવા

હોસ્પિટલ સંરચનાના ઘટકતત્વો સમજાવી તબીબ તથા રોગીની આદર્શ ભૂમિકા સમજાવો.

પ્ર.૩ આરોગ્યના વિવિધ ખ્યાલો સમજાવી ભારતમાં આવેલ વિવિધ આરોગ્યવિષયક કમિટિઓની ચર્ચા કરો. (૨૫) 2

અથવા

ભારતમાં પ્રવર્તતી વિવિધ ઔષધિય પદ્ધતિ જણાવો.

પ્ર.૪ ભારતની આરોગ્યવિષયક નીતિ સમજાવો. (૨૫)

અથવા

તબીબ તથા રોગીના પારસ્પરિક સબંધો સમજાવો. તબીબ એક પ્રતિકાત્મક સ્વરૂપ તરીકે સમજાવો.

*****

— X —

(2)

(A-81) Seat No.: _____

No. of Printed Pages : 2

Sardar Patel University

M. A. (Final) (External) Examination 2017

Tuesday Date: 28/03/2017
Tuesday 28/03/2017

Session: Evening Time: 02.00 P.M. to 05.00 P.M.

Sociology: Paper No: VII (B) SOC-P08 B
(Industry and society in India)

Note: (i) Attempt all questions
(ii) All questions carry equal marks

Total Marks: 100

Q.1 Examine views of Durkheim and Karl Marx on Industrial dimensions of society

OR

Q.1 Explain the concepts of work, post modernity and organization

Q.2 Describe the impact of Industrialization on family and stratification in India

OR

Q.2 Discuss work process, work culture and work ethics in the context of Indian Society

Q.3 Describe the formal organization of Indian Industry

OR

Q.3 State the Present status of Industrial relations in India and discuss the causes of conflict in the same

Q.4 State the types of Trade union and examine its functions

OR

Q.4 Explain the participatory management in terms of its features and impact on Industrial relations

(P.T.O.)

ગુજરાતી તરજૂમો

સૂચના: (૧) બધા પ્રશ્નોના જવાબ આપો
(૨) દરેક પ્રશ્નો ગુણાંક સમાન છે

કુલગુણ: ૧૦૦

પ્ર. ૧ સમાજનાં ઔદ્યોગિક પરિમાણો (પાસાંઓ) અંગેના દૂર્ખાઈમ અને કાર્લ માર્ક્સના વિચારો તપાસો

અથવા

પ્ર. ૧ કાર્ય, અનુઆધુનિકતા અને સંગઠનના ખ્યાલો સમજાવો

પ્ર. ૨ ભારતમાં કુટુંબ અને સ્તરરચના ઉપર ઉદ્યોગીકરણની અસરો વર્ણવો

અથવા

પ્ર. ૨ ભારતીય સમાજના સંદર્ભમાં કાર્યપ્રક્રિયા, કાર્ય-સંસ્કૃતિ અને કાર્યના નૈતિક ધોરણોની ચર્ચા કરો

પ્ર. ૩ ભારતીય ઉદ્યોગના ઔપચારિક સંગઠનને વર્ણવો

અથવા

પ્ર. ૩ ભારતમાં ઔદ્યોગિક સંબંધોની પ્રવર્તમાન સ્થિતિ જણાવી તેમા જોવા મળતા સંઘર્ષ પાછળના કારણોની ચર્ચા કરો

પ્ર. ૪ કામદાર સંઘના પ્રકારો જણાવી તેના કાર્યોને તપાસો

અથવા

પ્ર. ૪ સહભાગી સંચાલનને તેની લાક્ષણિકતાઓ તથા ઔદ્યોગિક સંબંધો ઉપરના પ્રભાવના સંદર્ભમાં સમજાવો

- X -

— X —

(2)

(A-67) Seat No.: _____

No. of Printed Pages : 2

Sardar Patel University

M. A. (Final) (External) Examination 2017

Thursday Date: 30/03/2017

Session: Evening Time: 02.00 P.M. to 05.00 P.M.

Sociology: Paper No: VIII (A) SOC-509A
(Environment and society)

509A

Note: (i) Attempt all questions
(ii) All questions carry equal marks

Total Marks: 100

Q.1 Examine views of Karl Marx and Max Weber on environmental issues

OR

Q.1 Define Environmental sociology and give an account of its rise and Development

Q.2 State the emerging theoretical parameters in Environmental Sociology and discuss the contribution of Ramchandra Guha

OR

Q.2 Explain the synthesis of societal and environmental Dialect

Q.3 State the main environmental issues pertaining to population, water, sanitation and pollution

OR

Q.3 Give an account of social impact assessment of environmental issues

Q.4 Discuss the environmental problems associated with Development, Displacement and relocation

OR

Q.4 Examine the relationship between environment, technology and society

(1)

(P.T.O.)

ગુજરાતી તરજૂમો

- સૂચના: (૧) બધા પ્રશ્નોના જવાબ આપો
(૨) દરેક પ્રશ્નો ગુણાંક સમાન છે

કુલગુણ: ૧૦૦

પ્ર. ૧ વિવિધ પર્યાવરણીય બાબતો (પ્રશ્નો) અંગે કાર્લ માર્ક્સ અને મેક્સ વેબરના વિચારો જણાવો

અથવા

પ્ર. ૧ પર્યાવરણીય સમાજશાસ્ત્રની વ્યાખ્યા કરી તેના ઉદ્ભવ અને વિકાસનો ખ્યાલ આપો

પ્ર. ૨ પર્યાવરણના સમાજશાસ્ત્રમાં ઉભરતા સૈદ્ધાંતિક માપદંડો જણાવી રામચંદ્રના ગહાના પ્રદાનની ચર્ચા કરો

અથવા

પ્ર. ૨ પર્યાવરણીય તથા સમાજલક્ષી દ્વંદ્વ વચ્ચેના સંબંધો (સંયોજન)ને સમજાવો

પ્ર. ૩ માનવ વસ્તી, પાણી, હવાઉજાસ અને પ્રદુષણ સંબંધીત પર્યાવરણીય બાબતો જણાવો

અથવા

પ્ર. ૩ પર્યાવરણીય બાબતો (પ્રશ્નો)ના સામાજિક પ્રભાવ માપનનો ખ્યાલ આપો

પ્ર. ૪ વિકાસ, વિસ્થાપન અને પુનઃસ્થાપના સાથે જોડાયેલી મહત્વની પર્યાવરણીય સમસ્યાઓની ચર્ચા કરો

અથવા

પ્ર. ૪ પર્યાવરણ, યંત્રવિજ્ઞાન અને સમાજ વચ્ચેના સંબંધોને તપાસો

- X -

— X —

(2)

(A-68)

Page No. _____

No. of Printed Pages : 2

Sardar Patel University

M.A. (Final) External Examination March-2017

Thursday 30/03/2017

Time: 02:00 PM TO 5:00 PM

Subject Code: SOC-510B Subject: Sociology

Subject Title: P-VIII (B) Political Sociology

N.B. (1) Attempt all questions

Total Marks: 100

Q.1 Give the meaning of Political Sociology and discuss approaches of it. 25

OR

Q.1 Explain the subject matter of Political Sociology.

Q.2 Clarify the role of intellectuals of Indian Politics. 25

OR

Q.2 Give the meaning of elite and explain the R. Mitchel's theory of elite class.

Q.3 Discuss the characteristic and types of Bureaucracy. 25

OR

Q.3 Explain the role of caste, religion and languanism in Indian Politics.

Q.4 Clarify the role of mass media in politics. 25

OR

Q.4 Explain the causes and consequences of political parties in the context of India.

(1)

(P.T.O.)

ગુજરાતી તરજુમો

સૂચના: (૧) તમામ પ્રશ્નોનાં જવાબ આપો.

પ્ર.૧ રાજકીય સમાજશાસ્ત્રની વ્યાખ્યા આપી, તેના અભ્યાસના અભિગમોની ચર્ચા કરો. 25

અથવા

પ્ર.૧ રાજકીય સમાજશાસ્ત્રનું કાર્યક્ષેત્ર સમજાવો.

પ્ર.૨ ભારતના રાજકારણમાં બુદ્ધિજીવીઓની ભૂમિકા સ્પષ્ટ કરો. 25

અથવા

પ્ર.૨ અગ્રવર્ગનો અર્થ આપી, આર.મિચેલ્સનો અગ્રવર્ગનો સિદ્ધાંત સમજાવો.

પ્ર.૩ નોકરશાહીના લક્ષણો અને પ્રકારોની ચર્ચા કરો. 25

અથવા

પ્ર.૩ ભારતના રાજકારણમાં જ્ઞાતિ, ધર્મ અને ભાષાવાદની ભૂમિકા સમજાવો.

પ્ર.૪ રાજકારણમાં સંચારમાધ્યમોની ભૂમિકા સ્પષ્ટ કરો. 25

અથવા

પ્ર.૪ રાજકીય પક્ષોના કારણો અને પરિણામો ભારતના સંદર્ભમાં સમજાવો.

— X —
②